

Lavering ur boken »Opium«, utförd under vistelsen på sjukhuset Saint Cloud, där Cocteau var intagen för avgiftning under nästan ett halvår.

JEAN COCTEAU/BUS 2004

|| Jean Cocteau var på sin tid en omstridd person men utan tvivel en av de mest prominenta och mångsidigt begåvade inom det franska 1900-talsavantgardet: poet, romanförfattare, dramaturg, filmmakare–regissör, skådespelare, librettist, dansare, imitatör, pianist, målare och tecknare.

Hans liv och konst kom att präglas av faderns självmord, av depression, opiummissbruk, homosexualitet och egna självmordstankar.

Cocteau föddes 1889 i en judisk, kulturintresserad, övre medelklassfamilj i Paris, yngst av tre syskon. Fadern var advokat men övergav sitt yrke för en konstnärlig karriär, något som inte utföll särskilt väl. Han tog sitt liv när Jean Cocteau var bara 9 år gammal. Denna händelse kom att innebära ett livslångt trauma för sonen, som hela livet funderade över varför.

För sin mor hyste Jean en ovanligt stor beundran och kärlek, dock inte incestuös, något som antytts i litteraturen. Trots Cocteaus redan i ungdomsåren ambivalenta, senare öppna homosexualitet, opium- och kokainmissbruk fanns modern alltid vid sin sons sida. Hon tillhörde också det flertal mecenater han var beroende av.

Efter faderns död flyttade familjen till morföräldrarna, där Cocteau växte upp. En farbror, som varit något av ställföreträdande far för Jean, var homosexuell och tog sitt liv tio år efter fadern.

Skolgången var en »katastrof«, enligt Cocteau själv, och något han skämdes för senare i livet. Han misslyckades i studentexamen två gånger. Men i några ämnen utmärkte han sig: gymnastik, teckning och tyska, det senare bidrog till att rädda hans liv under andra världskriget.

Cocteau var en ultrasensibel, ytterligt egocentrerad människa som ständigt måste söka bekräftelse genom sina verksamheter. Inom kultureliten kom han att tillhöra gruppen kring poeten Apollinaire, och Picasso blev, om inte hans vän, hans ideal och konstnärlige läromästare. Cocteau stod också modell till Picassos harlekin. De samarbetade med Diaghilev i »Balettes Russes«; dansen var den konstart som Cocteau älskade mest.

Cocteau tecknade ständigt och behärskade väl olika genrer. Sina romaner illustrerade han ofta rikt, målade och teck-

Jean Cocteau – författare, dramaturg, regissör, skådespelare, librettist, dansare, imitatör, pianist, målare och tecknare

I konsten speglade han sina egna problem

nade personerna i sina dramer och gjorde träffsäkra, ofta humoristiska porträtt av sina vänner.

Cocteau speglade sina egna problem i sina figurer och blev ett med dem. De återkommer i både oljemålningar och teckningar med mycket tydliga, symboliska kastrationsattribut. Oidipuskomplex och kastrationsproblematik låg till

Cocteau var en orolig ande, ständigt sökande bekräftelse. Hans liv överskuggades av faderns självmord.

grund för verken »Oidipus roi«, 1935, och »Orfeus«, 1926.

År 1923 dör hastigt i tyfoidfeber Cocteaus dåvarande älskare, den unge, självdestruktive författaren Raymond Radiguet, känd för romanen »Med djävulen i kroppen« (1923), som senare filmatiserades. Cocteau drabbas då av en svår de-

pression med självmordstankar. Enligt judisk tro är självmord en dödssynd. Tecknandet blev då för Cocteau en hjälp i sorgen. Med automatismens enkla linjer ritar han bl a en serie om 33 skickligt utförda, känslofyllda självporträtt, där det första ansiktet är helt tomt.

Han återfaller nu i ett intensivt, rituellt opiumrökande – »Jag förbränner mig själv och kommer alltid att göra det« – och tvingas genomgå flera avvänjningskurer på sjukhus. »Opium« (1929) tillägnar han sin nye pojkvän, en ung, numera bortglömd, författare.

Under vistelsen på sjukhuset Saint Cloud gestaltar han i flera utomordentligt skickligt gjorda linjeteckningar svåra fysiska abstinensproblem och sexuell problem i samband med isoleringen.

Cocteau bemödade sig alltid, även i symbolform, att med enkla linjer återge livet och, i synnerhet, sin egen personliga, känslomässiga verklighet. Judestjärnan finns ofta med i bilderna. De repetitiva dragen är markanta, ett fenomen som förekommer hos både schizofrena och drogmissbrukande konstnärer. Symboliskt framställer han sig ofta som en staty, eller levande med avhuggna armar.

År 1939, vid andra världskrigets utbrott, lyckas Cocteaus dåvarande gunst-

ling och i någon mån älskare, skådespelaren Jean Marais, att stoppa Cocteaus opiumrökande genom att kasta bort alla utensilier. Marais spelade i filmer med manus av Cocteau, bl a de kända »Under eviga stjärnor« (1943) och »Flickan och odjuret« (1946).

Cocteau undgick deportation till koncentrationsläger och kunde i någon mån fortsätta sin dramatiska verksamhet i Paris. I tyskarnas ögon var han politiskt ointressant, naturligt nog även som arbetskraft. Vänskapen med en tysk arkitekt tycks också ha haft betydelse i sammanhanget.

Cocteau dog 1963, sliten och sjuk av reumatism, allergier och tandproblem. På hans gravsten finns texten: »Pilgrim. Stanna upp och se mig rakt i ansiktet, du som aldrig gav mig något«

Lisbeth Ollner

psykolog, fil kand, konstvetare, Lidingö

Referenser

- Arnaud C. Jean Cocteau. Paris: Gallimard; 2003.
Cocteau J. De förskräckliga barnen. Stockholm: Schulz; 1987.
Cocteau J. Opium. London: New English Library; 1930.
Albrechtkirchinger G. Katalog Jean Cocteau-utställning, Musée d'Ixelles, Bryssel. Gent, Amsterdam:Ludion; 1991.

Medicinsk ^{mini}konstpaus

Affischen speglar även medicinhistorien

|| Affischen har alltsedan tryckkonstens begynnelse haft en given plats för att fånga ögat och på kort tid överföra ett budskap: påverka, övertyga eller informera. Hur detta gestaltats

genom tiderna är en intressant kulturhistorisk studie, inte minst medicinhistoriskt sett, som dessa exempel visar ur Kungl. bibliotekets arkiv, där man har en av världens största affischsamlingar med över 500 000 exemplar.

Tron har varit stark på radium och dess helande verkan. Litografi från 1925 av signaturen HS.

Drick brunn i Sverige! Ett budskap från 1932. Litografen gjord av Anders Beckman.

Affischen har förmedlat både positiva och negativa bilder av alkoholbruk: för Rulles likör av signaturen Gerö från 1932 respektive i Godtemplarordens budskap från 1950 (Annons Svea). FOTO (SAMTLIGA): KUNGL. BIBLIOTEKET

I början var affischens uppgift mest att informera. På 1800-talet började man använda färglitografier, och kombinationen text och bild gav då möjligheter att spela på andra strängar; affischen blev då mer aktivt påverkande: både informerande och manipulativ.

En bra affisch använder hela registret av retoriska fi-

nesser i kombination med väl fungerande, omedelbart tilltalande illustrationer, i många fall med ett stort mått av konstnärlighet.

Affischen skall beröra.

Kristina Räf

Referens

Halldin O. I blickfånget. Likheter och motsatser i svensk affischtradition. Kungl. bibliotekets utställningskatalog nr 131. ISBN 91-7000-191-x.